

БОҒ БАЛЗАМИ (*IMPATIENS BALSAMINA* L.) ЎСИМЛИГИНИ УРУҒ УНУВЧАНЛИГИНИ ТЕРМОСТАТДА АНИҚЛАШ

¹**Аясов Хушбек Ғайбуллаевич**

Тошкент давлат аграр университети “Доривор ўсимликлар кафедраси” доценти
Тел; +99890-001-07-37. email: ayasovxushbek@gmail.com

²**Сирожиддинов Жавоҳир Жамолиддин ўғли**

Тошкент давлат аграр университети стажор тадқиқодчиси
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13897970>

Аннотация. Мазкур мақолада Боғ балзами (*Impatiens balsamina* L.) ўсимлигини лаборатория шароитида термостатда уруғ унувчанлигини аниқлашга доир маълумотлар атрофлича ёритилган. Тажрибада танланган ўсимлик турининг уруғ унувчанлиги ҳароратга бевосита боғлиқ эканлигини кўрсатди. Жумладан, лаборатория шароитида ҳароратининг 25-30°C. га кўтарилиши уруғларнинг унувчанлигига ижобий таъсир кўрсатди.

Калит сўзлар: Боғ балзами, *Impatiens balsamina* L, лаборатория шароити, термостат, генератив, кўпайтириш, уруғ, Петри лycopчаси, филтp қoғoз, қайтарилиш.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СЕМЯНОЙ ПЛОДОРОДНОСТИ РАСТЕНИЯ БАЛЬЗАМ САДОВЫЙ (*IMPATIENS BALSAMINA* L.) В ТЕРМОСТАТЕ

¹**Аясов Хушбек Ғайбуллаевич**

Ташкентский государственный аграрный университет «Кафедра лекарственных
растений» доцент
Тел; +99890-001-07-37. email: ayasovxushbek@gmail.com

²**Сирожиддинов Жавоҳир Жамолиддин ўғли**

Ташкентский государственный аграрный университет

Аннотация. В данной статье подробно изложены данные по определению всхожести семян растения Бальзамина садового (*Impatiens balsamina* L.) в лабораторных условиях в термостате. Эксперимент показал, что всхожесть семян выбранного вида растений находится в прямой зависимости от температуры. В частности, температура в лабораторных условиях составляет 25-30°C. Увеличение положительно сказалось на всхожести семян.

Ключевые слова: Бальзамин садовый, *Impatiens balsamina* L, лабораторные условия, термостат, генеративное, размножение, семена, чашка Петри, фильтровальная бумага, реверс.

DETERMINATION OF SEED FERTILITY OF THE GARDEN BALSAM (*IMPATIENS BALSAMINA* L.) PLANT IN THERMOSTAT

¹ **Ayasov Khushbek Gaybullaevich**

Docent of the Department of Medicinal Plants, Tashkent State Agrarian University
Тел; +99890-001-07-37. email: ayasovxushbek@gmail.com

²**Sirojiddinov Javoxir Jamoliddin o'g'li**
Tashkent State Agrarian University

Abstract. In this article, the data on the determination of seed germination of the garden balsam (*Impatiens balsamina* L.) plant in laboratory conditions in a thermostat are detailed. The experiment showed that the seed germination of the selected plant type is directly dependent on temperature. In particular, the temperature in laboratory conditions is 25-30°C. increase had a positive effect on seed germination.

Key words: Garden balsam, *Impatiens balsamina* L, laboratory conditions, thermostat, generative, propagation, seed, Petri dish, filter paper, reversal.

Кириш. Республикамизда сўнгги йилларда доривор ўсимликларни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, доривор ўсимликлар етиштириладиган плантациялар ташкил этиш ва уларни қайта ишлаш борасида изчил ислохатлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 20 майдаги “Доривор ўсимликларни маданий ҳолда етиштириш ва қайта ишлаш ҳамда даволашда улардан кенг фойдаланишни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-251-сонли қарори имзолади [1].

Ушбу қарорда доривор ўсимликларни маданий ҳолда етиштириш ҳамда қайта ишлашни ташкил этиш, доривор ўсимликларнинг маданий плантацияларини барпо этишни қўллаб-қувватлаш, шунингдек, касалликларнинг олдини олиш ва даволашда доривор ўсимликларни кенг қўллаш мақсадида:

2022-2026 йилларда Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар ўрмон фонди ерларида доривор ўсимликлар плантацияларини барпо этишнинг мақсадли кўрсаткичлари:

Доривор ўсимликларни маданий ҳолда етиштириш ва қайта ишлашни кенгайтириш ҳамда аҳоли ўртасида ундан фойдаланишни тарғиб қилиш каби муҳим масалалар келтириб ўтилган.

Ҳозирги замон талаби кўп қиррали (ҳам доривор, зиравор, бўёқли, техник) ўсимликларни етиштириш ва уларни хом-ашё базасини яратишни тақоза этмоқда. Шундай хусусиятга эга бўлган ўсимликлар сирасига доривор ва бўёқли Боғ балзами (*Impatiens balsamina* L.) ўсимлигини киритиш мумкин. Шу мақсадда тадқиқотнинг илмий объекти сифатида ушбу турлар танлаб олиниб, Ўрмон хўжалиги илмий-тадқиқот институтининг лабораториясида мазкур ўсимликни уруғларини униши учун мақбул ҳарорат термостат ёрдамида аниқланди.

Тадқиқот услублари: Уруғларнинг унувчанлигини умумий қабул қилинган методлардан фойдаланиб ўрганилди, лаборатория шароитдаги уруғларнинг унувчанлигини аниқлашда, Петри лycopчасига 4 қайтарилишда 100 донадан турли хил ҳароратда ундирилди ва униб чиққан уруғлар фоизларда ҳисобланди [2,4].

Тадқиқот натижалари: Боғ балзами (*Impatiens balsamina* L.) ўсимлигини уруғи униши учун мақбул ҳарорат 28-29°C эканлиги аниқланди. Ушбу кўрсаткичли ҳароратда Петри лycopчасидаги 100 дона уруғларнинг униш давомийлиги 2-6 кун бўлиб униб чиқиш миқдори 95% ни ташкил этди. Ҳарорат 18-19°C бўлган вариантда уруғларнинг униш давомийлиги 4-14 кун бўлиб униб чиқиш миқдори 59% ни ташкил этди. Ҳарорат 23-24°C бўлган вариантда уруғларнинг униш давомийлиги 3-9 кун бўлиб униб чиқиш

миқдори 68% ни ташкил этди. Ҳарорат 32-33⁰С бўлган вариантда уруғларнинг униш давомийлиги 2-8 кун бўлиб униб чиқиш миқдори 82% ни ташкил этди.

1-Жадвал

Боғ балзами ўсимлигини Термостатда уруғ унувчанлиги (% ҳисобида)

Ўсимликни номи	Ҳарорат ⁰ С	Уруғ сони	Уруғ униши Давомийлиг и кун	Униб чиқиш Миқдори, %
Боғ балзами (<i>Impatiens balsamina L.</i>)	18-19 ⁰ С	100	4-14	59
	23-24 ⁰ С	100	3-9	68
	28-29 ⁰ С	100	2-6	95
	32-33 ⁰ С	100	2-8	82

Хулоса. Хулоса қилиш мумкинки доривор ва бўёқли Боғ балзами (*Impatiens balsamina L.*) ўсимлиги уруғлари юқори унувчанликга эга эканлигини кўрсатди. Ўсимликнинг уруғи униши учун мақбул ҳарорат 28-29⁰С эканлиги аниқланди. Ушбу кўрсаткичли ҳароратда Петри лycopчасидаги 100 донa уруғларнинг униш давомийлиги 2-6 кун бўлиб униб чиқиш миқдори 95% ни ташкил этди. Бу эса танланган турларни очиқ майдонларга экиш учун етарлича асос бўла олади. Шундан келиб чиқиб, танланган турларни очиқ майдонларга экишда уруғларнинг унувчанлик кўрсаткичларини эътиборга олиш тавсия қилинади.

References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 20 майдаги “Доривор ўсимликларни маданий ҳолда етиштириш ва қайта ишлаш ҳамда даволашда улардан кенг фойдаланишни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-251-сонли қарори.-Тошкент,2022
2. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. –М. Колос, 1985. –С. 330-336.
3. Мурдахаев Ю.М. //Ўзбекистонда ватан топган доривор ўсимликлар. Тошкент. “Фан”. 1993. 39 б
4. Нурматов Н. ва бошқалар. Дала тажрибалари услубияти. Т. 2007.